

Πολιτική και οικογένεια

της Ιωάννας Μαγγανάρα

Η οικογένεια, ο διαχωρισμός της δημόσιας από την ιδιωτική σφαίρα αποτελούν ως γνωστόν το κεντρικό θέμα συζήτησης όσον αφορά τις σχέσεις φεμινισμού και πολιτικής.

Οι θεωρητικές επεξεργασίες του φεμινισμού κυρίως σε θέματα πολιτικής παραμένουν μέχρι σήμερα αρκετά περιορισμένες.

Γιαυτό πιστεύουμε ότι είναι σκόπιμο για το κύκλο συζήτησης που ξεκινάμε φέτος στα πλαίσια του Συνδεσμού να πιάσουμε το θέμα των σχέσεων των δύο φύλων και της οικογένειας με την πολιτική ξεκινώντας από την άλλη όχθη. Δηλ. να εξετάσουμε την θέση που δίνουν στην γυναίκα και στην οικογένεια διάφορες πολιτικές ιδεολογίες.

Θα ξεκινήσω λοιπόν κάνοντας μια από φεμινιστικής σκοπιάς ανάλυση του νεοφιλελευθερισμού όπως έχει διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια στην Αγγλία και στις ΗΠΑ. Μετά θα εξετάσω το γυναικείο ζήτημα όπως διαμορφώθηκε από το πρώτο μαρξιστικό κόμμα στην Αγγλία, τη Σοσιαλιστική Δημοκρατική Ομοσπονδία (SDF) με βάση την ανάλυση της Karen Hunt στην περίοδο από το 1884 μέχρι τον 1ο Παγκόσμιο Πόλεμο. Θα προσπαθήσω δηλ. να εξετάσω ποιά είναι η θέση που δίνει στη γυναίκα ο νεοφιλελευθερισμός στην κοινωνία που οραματίζεται και γιατί.

Επίσης θα εξετάσω πώς έβλεπε τη σχέση φεμινισμού και σοσιαλισμού το SDF και ποιές επιπτώσεις είχε για την πολιτικοποίηση των γυναικών, αλλά και για τη θέση τους σε μια μελλοντική σοσιαλιστική κοινωνία, ο τρόπος που έβλεπε τη σχέση αυτή το SDF.

Αναφέρομαι στη πολιτική πρακτική και ιστολογία του SDF σ' αυτή τη περίοδο γιατί ήταν καθοριστική για τη διαμόρφωση του γυναικείου ζητήματος και γιατί πιστεύω ότι μέχρι σήμερα πολύ λίγο έχει αναθεωρηθεί.

Πρώτα απ' όλα επιγραμματικά θα ήθελα να πω ότι ο νεοφιλελευθερισμός αφήνει θεωρητικά τις γυναίκες έξω απ' την κοινωνία που οραματίζεται, αλλά και αν προσπαθούσε να τις εντάξει σαν άτομα, δεν θα μπορούσε γιατί θα έπρεπε να ανασκευάσει δραστικά τη θεωρητική του βάση.

Όσα είπαμε για τον νεοφιλελευθερισμό ισχύουν γενικότερα γιατί χαρακτηρίζουν την σύγχρονη δυτική πολιτική σκέψη, τουλάχιστον όπως έχει διαμορφωθεί μέχρι σήμερα.

Οι σύγχρονοι πολιτικοί φιλόσοφοι έχουν πει πολύ λίγα πράγματα για τις γυναίκες και αυτό σημαίνει ή ότι οι πολιτικές θεωρίες που έχουν επεξεργαστεί αφορούν το ίδιο γυναίκες και άνδρες ή ότι δεν αφορούν τις

γυναίκες. Η σιγή αυτή των πολιτικών φιλοσόφων γύρω από το θέμα γυναίκα σημαίνει ή ότι δεν υπάρχουν διαφορές μεταξύ των δύο φύλων οι οποίες να έχουν σημασία για την πολιτική φιλοσοφία ή ότι οι γυναίκες δεν αποτελούν αντικείμενο μελέτης για την πολιτική θεωρία.

Θα ήταν αστείο βέβαια σήμερα να υποστηρίξει κανείς ότι δεν υπάρχουν διαφορές όταν οι φεμινίστριες έχουν αποδείξει ότι οι γυναίκες υφίστανται διαφορετική μεταχείριση σε κάθε τομέα της κοινωνικής ζωής. Επανερχομαι τώρα στον νεοφιλελευθερισμό. Κεντρικός άξονας της θεωρίας του είναι ως γνωστόν η έννοια της ελευθερίας και της ηθικής.

Υπάρχουν διάφοροι θεωρητικοί εκπρόσωποι. Εδώ θα αναφερθώ στον Hayek, ο οποίος είναι ένας από τους σημαντικότερους. Σύμφωνα με τον Hayek δεν υπάρχει καμιά θεωρία που να μπορεί να κάνει συγκεκριμένες προβλέψεις για τα κοινωνικά φαινόμενα, γιατί τα φαινόμενα αυτά είναι περίπλοκα.

Οι θεωρίες μπορούν μόνο να περιγράφουν τον γενικό χαρακτήρα της κοινωνικής τάξης των πραγμάτων.

Η άποψη του Hayek για την θεωρία μπορεί να επεκταθεί και για την άποψη του για τη γνώση.

Θα δούμε παρακάτω πώς συνδέεται το θέμα της γνώσης με το θέμα της ελευθερίας.

Για τον Hayek η ελευθερία αποτελεί μια κατάσταση που χαρακτηρίζεται από το ότι η επιβολή ορισμένων ανθρώπων πάνω σε άλλους περιορίζεται στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό.

Η ατομική ελευθερία βασίζεται κύρια στην αναγνώριση της άγνοιας όλων των ανθρώπων σχετικά με πολλούς παράγοντες που διαμορφώνουν τη κοινωνική ζωή.

Η ελευθερία λοιπόν είναι απαραίτητη για ν' αφήσει περιθώρια για το απρόβλεπτο που δεν μπορούν να προβλέψουν οι επιστημονικές μέθοδοι. Αυτό σημαίνει ότι κανένας άνθρωπος ή ομάδα ανθρώπων δεν έχουν την ικανότητα να προσδιορίσουν τις δυνατότητες άλλων ομάδων ή ανθρώπων.

Η κατάσταση αυτή οδηγεί σε μια αυθόρμητη τάξη πραγμάτων που μπορεί να χρησιμοποιεί την γνώση και τις ικανότητες όλων των μελών μιας κοινωνίας σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό απ' ότι σε μια τάξη πραγμάτων που έχει κεντρική κατεύθυνση.

Η τάξη αυτή πραγμάτων βασίζεται στα αμοιβαία ωφέλη που προκύπτουν από την ελευθερή αγορά.

Η πίεση δεν υφίσταται σ' αυτή την τάξη πραγμάτων γιατί το άτομο σαν καταναλωτής μπορεί ν' αγοράσει από περισσότερους από ένα πωλητές και να πουλήσει την εργατική του δύναμη σε περισσότερους από έναν εργοδότες.

Ο Hayek εδώ βέβαια φαίνεται να αγνοεί την κεφαλαιοκρατική συσσώρευση και πως αυτή δημιουργεί τις τάξεις των κεφαλαιοκρατών και αυτών που πουλούν την εργατική τους δύναμη οι οποίες αντιπαρτιθενται στην αγορά εργασίας.

Ο Hayek δέχεται ότι πρέπει να υπάρχει ένα μίνιμουμ κρατικής παρέμβασης προκειμένου να προσδιορίσει και να κατοχυρώσει τους κανόνες του παιχνιδιού.

Η θεωρία του Hayek έχει σημαντικές επιπτώσεις και για την έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης που σ' αυτή βασίζεται το κράτος πρόνοιας το οποίο, σύμφωνα με τον Hayek έχει σαν αποτέλεσμα να μεταβάλλει την κοινωνία σε ολοκληρωτική.

Το κράτος πρόνοιας γεννήθηκε επειδή έγινε κοινή συνείδηση ότι η εφαρμογή πανομοιότυπων κανόνων δεν έχει τα ίδια αποτελέ-

ματα για όλους, ούτε ως προς την υλική τους θέση. Η επιθυμία να καταπολεμηθεί αυτό δημιούργησε την έννοια της διανεμητικής δικαιοσύνης δηλ. η προσπάθεια να επιτευχθούν συγκεκριμένα αποτελέσματα για συγκεκριμένες κατηγορίες ατόμων, πράγμα που είναι δυνατόν μόνο με κυβερνητικό προγραμματισμό.

Ο Hayek πιστεύει ότι η δικαιοσύνη μπορεί ν' αναχθεί μόνο στην ανθρώπινη δράση και δεν μπορεί να είναι το αποτέλεσμα που μπορεί να επιβληθεί από μια ομάδα ανθρώπων.

Ο Hayek βέβαια δέχεται ότι η αγορά δεν φέρνει αναλογία μεταξύ ικανοτήτων, ατομικών αναγκών και ανταμοιβής. Είναι ένα παιχνίδι τύχης, αλλά και ικανοτήτων. Για το κάθε άτομο τα αποτελέσματα προσδιορίζονται σε μεγάλο βαθμό από συνθήκες πέρα από τον έλεγχό του.

Ένας από τους λόγους που έφεραν στο προσκήνιο το θέμα της κοινωνικής δικαιοσύνης ήταν το αίτημα για προστασία σχετικά με κοινωνικές θέσεις που ορισμένα άτομα είχαν κληρονομήσει, ενώ άξιζαν να βρίσκονται σε πολύ καλλίτερες θέσεις.

Το επιχείρημα του Hayek είναι ότι με την εφαρμογή πολιτικής δικαιοσύνης οι θέσεις που καταλαμβάνουν ορισμένες κατηγορίες ατόμων δεν είναι περισσότερο αξιοκρατικές από τις προηγούμενες.

Τώρα τι γίνεται στο μοντέλο του Hayek για αυτούς που έχουν ανάγκη. Ο Hayek πιστεύει ότι όσο πιο ελεύθερη είναι η αγορά τόσο πιο σημαντικός γίνεται ο ρόλος της φιλανθρωπίας. Επίσης πιστεύει ότι ο καθένας θα πρέπει να αφαιρείται ανάλογα με τις ανάγκες του και ότι τα συνδικάτα δεν θα πρέπει να έχουν μονοπωλιακά προνόμια, ώστε η αγορά να μπορεί να λειτουργήσει όσο πιο ελεύθερα γίνεται.

Ο Hayek δέχεται ότι σε ελάχιστες περιπτώσεις υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένες κατηγορίες ανθρώπων, όπως φυλετικές ομάδες. Αυτές οι ιδέες μπορούν να επεκταθούν και για τις γυναίκες.

Ο φυλετισμός δεν είναι λογική συμπεριφορά. Η απρόσωπη αγορά που ξεχωρίζει τις οικονομικές δραστηριότητες από τις πολιτικές σκοπιμότητες προστατεύει τους ανθρώπους από διακρίσεις που στηρίζονται σε λόγους που δεν αφορούν την παραγωγικότητα τους. Εδώ μπορεί να κάνει κανείς ένα παραλληλισμό με την οικονομική ανάλυση των MARX και ENGELS που πίστευαν ότι οι διακρίσεις κατά των γυναικών θα έπαυαν μόλις έμπαιναν στην αγορά εργασίας οι γυναίκες.

Οι νεοφιλελεύθεροι πιστεύουν ότι θα πρέπει να καταργηθεί η προστατευτική νομοθεσία για τις γυναίκες γιατί αποτελεί κίνητρο για να μην τις προσλαμβάνουν οι εργοδότες.

Όσο για τις διακρίσεις που υφίστανται οι γυναίκες από τους εργοδότες θα εξαφανισθούν με τον ανταγωνισμό στην αγορά.

Όσον αφορά τις διακρίσεις στις διαπροσωπικές σχέσεις κι αυτές θα εκλείψουν με την εφαρμογή των ανωτέρων λύσεων και την υιοθέτηση ατομικών λύσεων όπως π.χ. ανατροπή των παιδιών σαν άτομα κι όχι διαφοροποίηση της ανατροφής ανάλογα με το φύλο.

Αφού απαληφθούν οι διακρίσεις στην νομοθεσία και στην αγορά εργασίας απομένει στις ίδιες τις γυναίκες η υπευθυνότητα για την ελευθερία τους.

Για να καταλάβει όμως κανείς καλλίτερα την θέση των γυναικών στο νεοφιλελεύθερο μοντέλο θα πρέπει να εξετάσει πώς βλέπουν οι νεοφιλελεύθεροι την οικογένεια.

Η οικογένεια αποτελεί την βασική ενότητα στην κοινωνία. Η σφαίρα της οικογένειας παραμένει έξω από τον κρατικό έλεγχο. Ο HAYEK αναγνωρίζει ότι μέσα στην οικογένεια μπορεί να υφίστανται καταπιεστικές σχέσεις, αλλά θεωρεί ότι η κοινωνία δεν μπορεί να προστατεύσει το άτομο ενάντια σ' αυτή την καταπίεση γιατί αυτό θα σήμαινε περιορισμούς σε μια ελεύθερη και ηθελημένη ένωση.

Αυτό σημαίνει βέβαια ότι εάν ο άντρας και η γυναίκα δεν είναι ίσοι μέσα στο γάμο και στην οικογένεια, αλλά κανείς δεν μπορεί να παρέμβει, τότε οι άνισες, σχέσεις εξουσίας μεταξύ των δύο φύλων μπορούν να συνεχίσουν χωρίς κανένα εμπόδιο.

Η καταπίεση και η κατώτερη θέση των γυναικών που οφείλεται στον αναπαραγωγικό τους ρόλο μέσα στην οικογένεια επεκτείνεται δηλ. και στο δημόσιο χώρο. Οι γυναίκες δηλ. μπαίνουν στην αγορά εργασίας, αλλά όχι επί ίσοις όροις με τους άντρες.

Η απάντηση του γιατί συμβαίνει αυτό δίνεται με πολύ σαφήνεια μέσα από την έννοια που δίνει ο Hayek στην κοινωνική δικαιοσύνη καθώς και στις απόψεις του για την κοινωνική πρόνοια ότι δηλ. θα πρέπει να παρέχεται από την οικογένεια. Αυτή θα πρέπει να φροντίζει τους γέρους, τους ανάπηρους, τα παιδιά, τους άρρωστους κλπ. Και βέβαια τις υπηρεσίες αυτές μέσα στην οικογένεια δεν θα τις προσφέρει ο άντρας, αλλά η γυναίκα.

Μετά από αυτά που είπαμε πώς θα πρέπει να δει κανείς τις γυναίκες στο νεοφιλελεύθερο μοντέλο; Σαν άτομα με δική τους οντότητα ή περιλαμβανόμενα στην οντότητα του άντρα αρχηγού της οικογένειας.

Επομένως ο νεοφιλελευθερισμός πέφτει σε αντιφάσεις. Μιλάει για ελευθερία των ατόμων, όμως στην πραγματικότητα εννοεί ελευθερία μόνο των αντρών.

Αντίθετα με ότι πιστεύεται γενικά, ο θασερρισμός δεν οδήγησε τις γυναίκες πίσω στο σπίτι, παρά τη σημασία που αποδίδει

στην οικογένεια και τις οικογενειακές αξίες τις οποίες θεωρεί κατ' εξοχήν γυναικείες αξίες. Εκείνο που πέτυχε ήταν να περιορίσει κατά πολύ τις επιλογές των γυναικών και ν' αυξήσει τον βαθμό εκμετάλλευσης, τόσο μέσα στο σπίτι, όσο και στο χώρο της εργασίας.

Οι επιλογές των γυναικών στις οποίες αναφερθήκαμε, είναι κυρίως δύο ειδών. Κατά πόσο θα πρέπει να εργασθούν; Εάν ναι τότε τι θα πρέπει να κάνουν για να μπου στην αγορά εργασίας συνδιάζοντας συγχρόνως την μισθωτή εργασία με το νοικοκυριό και την φροντίδα των παιδιών. Τώρα όσον αφορά το γεγονός ότι οι γυναίκες παραμένουν στην αγορά εργασίας ακόμα και όταν έχουν μικρά παιδιά ν' αναθρέψουν, αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι έχει αυξηθεί η ανενργία η οποία πλήττει κυρίως τους εργαζόμενους στην μεταποιητική βιομηχανία η οποία τείνει να συρρικνωθεί, ενώ αντιθέτως διογκώνεται ο αριθμός των υπηρεσιών στον οποίο παραδοσιακά δουλεύουν οι γυναίκες. Έτσι μια μελέτη που έγινε στην Ουαλλία προβλέπει ότι τα επόμενα δέκα χρόνια οι γυναίκες θα υπερτερούν αριθμητικά των αντρών στην αγορά εργασίας.

Ένας άλλος παράγοντας που έχει επηρεάσει το θέμα της εργασίας των γυναικών είναι η τεχνολογία των κομπιούτερ η οποία αν και έχει καταργήσει πολλές εργασίες γραφείων τις οποίες είχαν κυρίως γυναίκες δημιούργησε πληθώρα νέων οι οποίες μπορούν να γίνουν στο σπίτι και οι οποίες απορροφούν κυρίως γυναίκες με μικρά παιδιά.

Οι νέες τεχνολογίες και η διόγκωση του τομέα των υπηρεσιών αύξησαν την μερική εργασία στην οποία επίσης απορροφούνται κυρίως γυναίκες.

Αν και ορισμένες φεμινίστριες υποστηρίζουν ότι η αύξηση της μερικής εργασίας θα διευκολύνει τη συμμετοχή στις οικιακές εργασίες και των δύο συζύγων, πολλές έρευνες που έχουν γίνει τώρα τελευταία δείχνουν ότι αν και πολλά αντράγωνα πιστεύουν ότι θα έπρεπε να μοιράζονται τις δουλειές του σπιτιού στην πραγματικότητα το κύριο βάρος του νοικοκυριού εξακολουθεί να το φέρει η γυναίκα, τόσο στα ζευγάρια που η γυναίκα εργάζεται, όσο και σ' αυτά που δεν εργάζεται.

Το επίπεδο της ανεργίας των αντρών καθώς και το επίπεδο ζωής το οποίο συνεχώς χειροτερεύει, εξαναγκάζουν πολλές γυναίκες να μπου ή να παραμείνουν στην αγορά εργασίας, όσο κι αν αισθάνονται ότι τις εκμεταλλεύονται και ότι φέρουν αποκλειστικά το βάρος του νοικοκυριού.

Επίσης πολλές γυναίκες που εργάζονται δεν αφήνουν την εργασία τους για να κάνουν παιδιά από φόβο μήπως λόγω της ανενργίας δεν θα μπορούσαν να επιστρέψουν. Ένας άλλος λόγος που θα εμπόδιζε τις γυ-

ναίκες αυτές να ξαναγυρίσουν στην αμειβόμενη εργασία είναι οι περικοπές όσον αφορά τους παιδικούς σταθμούς.

Άλλες γυναίκες και ειδικότερα οι πολλοί νέες οι οποίες δεν μπορούν να βρουν εργασία εύκολα εξαναγκάζονται να επιλέξουν το μητρικό ρόλο γιατί είναι ο μόνος που τους προσφέρεται. Επί πλέον τους δίνει κάποια αξία σαν άτομα κι ένα λόγο για να ζουν αν και η προσπάθεια για να επιβιώσουν μόνες τους με το παιδί τους δεν προδιαγράφει για το μέλλον παρά μια μίζερη ζωή.

Έτσι ορισμένες γυναίκες που θα ήθελαν ν' αφήσουν τις εργασίες τους εξακολουθούν να παραμένουν στην αγορά εργασίας, ενώ άλλες που θα ήθελαν να εργασθούν δεν μπορούν.

Η έλλειψη επιλογών για τις γυναίκες δημιουργεί εντάσεις μέσα στην οικογένεια οι οποίες επαυξάνονται από την φτώχεια και την έλλειψη κοινωνικής υποδομής. Έτσι οι γυναίκες ζουν σήμερα την εκμεταλλευση στο χώρο της εργασίας και στο σπίτι, πολύ πιο έντονα απ' ό τι στο παρελθόν. Επί πλέον οι αμοιβές και οι συνθήκες εργασίας όπου εργάζονται οι γυναίκες τείνουν να χειροτερεύουν αφού οι συνδικαλιστικές οργανώσεις βρίσκονται στα χέρια των αντρών, οι οποίοι μέχρι σήμερα έχουν δώσει πολύ μικρή σημασία στην μερική εργασία, καθώς και στις συγκρουόμενες απαιτήσεις της εργασίας και του νοικοκυριού και της ανατροφής των παιδιών.

Όπως φαίνεται από την ανάλυση που κάναμε προηγουμένως στο νεοφιλελεύθερο μοντέλο δεν υπάρχει ελευθερία, παρά μόνο για τους άντρες. Και αυτό οφείλεται στους εξής λόγους. Η ελεύθερη αγορά στο νεοφιλελεύθερο μοντέλο μπορεί να λειτουργήσει μόνο εάν οι γυναίκες δεν θεωρούνται σαν άτομα. Ο διαχωρισμός μεταξύ παραγωγικής και αναπαραγωγικής σφαιρών στο νεοφιλελεύθερο μοντέλο δεν αφήνει καθαρά να φανεί ο ρόλος που παίζουν οι γυναίκες για το κεφάλαιο. Με την εργασία τους μέσα στην οικογένεια επιχορηγούν τα έξοδα που θα έπρεπε να καταβάλλει το κεφάλαιο για την αναπαραγωγή της εργασιακής δύναμης.

Επειδή στο νεοφιλελεύθερο μοντέλο η οικογένεια αποτελεί βασική ενότητα όπως και το άτομο και για να μην υπάρχει αντιπαράθεση, ο άντρας αρχηγός της οικογένειας εκπροσωπεί και τις δύο ενότητες. Τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας, ακόμη και αν συναλλάσσονται στην αγορά εργασίας ή αγνοούνται ή καλύπτονται και δω από τον αρχηγό της οικογένειας. Δεν είναι δηλ. άτομα με δική τους οντότητα.

Αίτια της ανόδου της Νέας Δεξιάς στην Αγγλία.

Υπάρχουν πολλές ερμηνείες για τα αίτια της ανόδου της δεξιάς στην Αγγλία.

Πιστεύω ότι κάθε μια φέρνει στο φως κάποιο στοιχείο σημαντικό για την κατανόηση του φαινομένου και για μια συνολική ερμηνεία θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη όλα αυτά τα στοιχεία.

Για πολλούς ο θατοσερισμός με την επίθεση του στα εργατικά συνδικάτα και την προσπάθεια του ν' αυξήσει το επίπεδο εκμετάλλευσης, εκφράζει τον καπιταλισμό σε κρίση.

Για άλλους ο νεοφιλελευθερισμός είναι ένα καινούργιο πολιτικό πρόγραμμα της δεξιάς μετά την αποτυχία της πολιτικής συνέλισης κάτω από την ηγεσία της δεξιάς την δεκαετία του 50 και τις αντιφάσεις των σοσιαλιστικών κομμάτων, που σε περιόδους κρίσεων καλούνται να παίξουν αλληλοσυγκρουόμενους ρόλους, προσπαθώντας να διαχειρισθούν την κρίση στα πλαίσια της λογικής του καπιταλισμού, ενώ προσπαίζουν συγχρόνως τα συμφέροντα της εργατικής τάξης.

Το κεφάλαιο στην Αγγλία, αντιτάχθηκε στην προσπάθεια εκσυγχρονισμού της βιομηχανίας που κατέβαλλαν οι εργατικές κυβερνήσεις γιατί φοβόταν ότι ένας ουσιαστικός προγραμματισμός θα νομιμοποιούσε τις σοσιαλιστικές ιδέες στην κοινή συνείδηση και θα έδινε την δυνατότητα για πιέσεις για πιο προωθημένες μορφές κρατικής παρέμβασης.

Επίσης το κεφάλαιο στην Αγγλία αντιτάχθηκε για οικονομικούς λόγους στην κρατική παρέμβαση και στον προγραμματισμό που προσπάθησαν να εφαρμόσουν οι εργατικές κυβερνήσεις, γιατί είχε εκτεταμένες διεθνείς διασυνδέσεις και φοβόταν ότι η κρατική παρέμβαση θα εμπόδιζε το πεδίο δράσης του.

Θα σταθώ περισσότερο στην ερμηνεία που βασίζεται στην πατριαρχία και γιατί είναι ουσιαστική και γιατί δεν της έχει δοθεί μέχρι σήμερα η δέουσα σημασία.

Η πατριαρχία είναι μια σειρά κοινωνικών σχέσεων μεταξύ των ανδρών που έχουν υλιστική βάση και που αν και είναι ιεραρχικές δημιουργούν αλληλεξάρτηση και αλληλεγγύη μεταξύ των ανδρών που τους επιτρέπει να κυριαρχούν τις γυναίκες.

Στις δυτικές κοινωνίες ο μηχανισμός ελέγχου είναι η μονογαμική οικογένεια.

Η οικογένεια προσδιορίζει την σεξουαλικότητα των γυναικών σαν αναπαραγωγικών όντων και σαν σκευή ηδονής για τους άντρες. Οι πατριαρχικές σχέσεις μέσα στην οικογένεια ενδυναμώνονται και έξω από την οικογένεια.

Οι γυναίκες αποκλείονται ή περιθωριοποιούνται από την εργατική δύναμη με πολλές πρακτικές οι οποίες συμπεριλαμβάνουν τον βιασμό, τη σεξουαλική παρενόχληση, την έλλειψη παιδικών σταθμών, τις πρακτικές αποκλεισμού από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις.

Αυτές οι πρακτικές ενδυναμώνονται με τις εικόνες που προβάλλουν τα μαζικά μέσα ενημέρωσης που εμφανίζουν τις γυναίκες σαν σεξουαλικά αντικείμενα, πόρνες, νοικοκυρές κλπ.

Η ανατροφή των παιδιών είναι βασικό στοιχείο για την διατήρηση και αναπαραγωγή των πατριαρχικών σχέσεων. Τα παιδιά ανατρέφονται με την μη αμειβόμενη εργασία των γυναικών που θεωρούνται κοινωνικά καλύτερα όντα. Οι σχέσεις αυτές διατηρούνται και αναπαράγονται μέσω της εκκλησίας, του εκπαιδευτικού συστήματος, του συστήματος υγείας, του κράτους κλπ.

Η κρίση της πατριαρχίας

Η αλλαγή της θέσης των γυναικών είναι βασικής σημασίας για να καταλάβει κανείς τη διαμόρφωση της νέας Δεξιάς. Τη δεκαετία του 60 οι γυναίκες κέρδισαν τον έλεγχο της αναπαραγωγικής τους λειτουργίας, η καπιταλιστική ανάπτυξη τους άνοιξε την αγορά εργασίας, άρχισαν να μπαίνουν στα εργατικά συνδικάτα με γρηγορότερο ρυθμό από τους άντρες. Επίσης η αύξηση των θεσμών ανώτερης εκπαίδευσης τους έδωσε την ελπίδα για πρόσβαση στα επαγγέλματα. Το κίνημα για την απελευθέρωση των γυναικών βρισκόταν την περίοδο αυτή στο απόγειο του.

Οι γυναίκες αποκτούσαν το δικαίωμα να κάνουν εκτρώσεις, το δικαίωμα να οργανώνονται αυτόνομα, έρχιαν φως στα άδυτα του σεξισμού, απέρριπταν τη μονογαμική σχέση και το γάμο.

Η πατριαρχία βρισκόταν σε κρίση και η υλική βάση πάνω στην οποία στηρίζονταν η πατριαρχία και ο έλεγχος της εργατικής δύναμης των γυναικών, επίσης κινδύνευε.

Η σεξουαλική επανάσταση, το κύμα του φεμινισμού, η ανεκτική κοινωνία δημιουργήσαν διάφορες αντιδράσεις, αλλά στη δεκαετία του 60 το κλίμα δεν ήταν ευνοϊκό για την ενδυνάμωση των πατριαρχικών σχέσεων.

Η σεξουαλική απελευθέρωση είχε γίνει εμπόρευμα και εξυπηρέτούσε τα συμφέροντα του κεφαλαίου. Στη δεκαετία του 70 η οικονομική κρίση του καπιταλισμού έγινε βαθιά. Η κρίση αυτή έδωσε τη δυνατότητα στη Νέα Δεξιά να επανασυνδέσει πιο στενά τα συμφέροντα του κεφαλαίου με αυτά της πατριαρχίας. Η φύση της Νέας Δεξιάς προσδιορίστηκε από ένα διπλό στόχο, την ανασύνταξη των ταξικών σχέσεων υπέρ του κεφαλαίου και των φυλετικών σχέσεων υπέρ των αντρών.

Η Νέα Δεξιά έφερε στο προσκήνιο την ιδεολογία της επιστροφής των γυναικών στο σπίτι και την οικογένεια. «Η οικογένεια διατηρεί την σεξουαλική διαίρεση της εργασίας και αναθέτει στη γυναίκα το ρόλο της προσφοράς υπηρεσιών μέσα στην οικογένεια.»

Η κυβέρνηση της Θάτσερ αύξησε την ανεργία των γυναικών με την περικοπή των κοινωνικών υπηρεσιών. Η ανεργία για τις γυναίκες δεν σημαίνει μόνο μεγαλύτερη φτώχεια, αλλά και ενδυνάμωση των πατριαρχικών σχέσεων και περιορισμό της δυνατότητας μεταφοράς μέρους του φορτίου της νοικοκυράς στο σύζυγο ή σε κοινωνικοποιημένες υπηρεσίες.

Μια άλλη εξέλιξη της αγοράς εργασίας έχει σημαντικές επιπτώσεις στη σχέση κεφαλαίου - πατριαρχίας.

Η μεγάλη αύξηση της μερικής εργασίας την οποία συνήθως αναλαμβάνουν οι γυναίκες είναι επικερδής για το κεφάλαιο γιατί η κατηγορία αυτή εργαζομένων δεν προστατεύεται από την απόλυση και αποτελεί μια ευέλικτη εργατική δύναμη.

Οι γυναίκες που απασχολούνται σε μερική εργασία δεν αποτελούν κίνδυνο για τις πατριαρχικές σχέσεις γιατί οι μισθοί τους είναι αρκετά χαμηλοί ώστε να διατηρούν την εξάρτησή τους από το μισθό του συζύγου. Επίσης μπορούν συγχρόνως να προσφέρουν τις υπηρεσίες που απαιτούν οι πατριαρχικές σχέσεις.

Εκτός από την οικονομική ανεξαρτησία των γυναικών, η ΝΕΑ ΔΕΞΙΑ έχει στραφεί και ενάντια στη σεξουαλικότητα των γυναικών. Στην Αγγλία απαγορεύεται η αντισύλληψη κάτω των 16 ετών, χωρίς την άδεια των γονέων. Επίσης στρέφεται και ενάντια στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στα σχολεία.

Έχοντας εξετάσει το ρόλο που προσδιορίζει για τη γυναίκα το νεοφιλελεύθερο μοντέλο θα στραφώ τώρα στο σοσιαλιστικό και τη θέση που δίνει στη γυναίκα στην κοινωνία που οραματίζεται.

Η σοσιαλιστική πρακτική της πολιτικοποίησης των γυναικών.

Είναι ενδιαφέρον να εξετάσει κανείς πώς ο σοσιαλισμός και οι σοσιαλιστές είδαν τη σχέση τους με το γυναικείο φύλο τον 19ο αιώνα.

Θα εξετάσω τη σχέση αυτή στα πλαίσια του πρώτου Μαρξιστικού κόμματος της Αγγλίας του SDF, όπως την αναλύει η Karen Hunt και μάλιστα κατά την περίοδο του 1ου Παγκοσμίου Πολέμου, που ήταν η περίοδος διαμόρφωσης των σχέσεων αυτών.

Το ζήτημα των γυναικών, όπως ονομάστηκε η σχέση αυτή, συμπεριλαμβάνει όλες τις

πλευρές των σχέσεων των δύο φύλων που αφορούν τον δημόσιο τομέα, συμπεριλαμβανομένης της εργασίας και της πολιτικής όπως και την ιδιωτική σφαίρα συμπεριλαμβανομένης της οικογένειας, του γάμου, της σεξουαλικότητας.

Σύμφωνα με το SDF ο βασικός διαχωρισμός της κοινωνίας είναι οικονομικός και όλα τα άλλα είναι δευτερεύοντα.

Οποιαδήποτε ενασχόληση με το θέμα των δύο φύλων θα είχε σαν αποτέλεσμα να στρέψει την προσοχή μακριά από τον πραγματικό εχθρό που δεν είναι ο βάρβαρος άντρας, αλλά ο καπιταλισμός.

Η οικογένεια θεωρείται σαν μικρόκοσμος της ταξικής κοινωνίας. Η καταπίεση των φύλων θεωρείται ισότιμη της ταξικής καταπίεσης και οι δύο μορφές καταπίεσης έχουν οικονομική βάση και θα εξαλειφθούν και οι δύο με το τέλος της ταξικής κοινωνίας.

Χρησιμοποιώντας την έννοια τάξη για να περιγράψει τις σχέσεις των δύο φύλων το SDF θεωρεί τις σχέσεις αναπαραγωγής σαν μέρος των σχέσεων παραγωγής.

Η εκμετάλλευση όμως αναφέρεται στην οικονομική πραγματικότητα των καπιταλιστικών ταξικών σχέσεων για τους άντρες και για τις γυναίκες, ενώ η καταπίεση αναφέρεται στις γυναίκες, τις μειονότητες και άλλες ομάδες που μειονεκτούν και προσδιορίζεται στα πλαίσια των πατριαρχικών, φυλετικών καπιταλιστικών σχέσεων.

Απ' ότι βλέπουμε η χρησιμοποίηση της αναλογίας μεταξύ φύλων και τάξης, αποκλείει την ανάπτυξη κάποιας κατανόησης της καταπίεσης των γυναικών στα πλαίσια της σοσιαλιστικής σκέψης.

Η θεωρητική αυτή επεξεργασία γύρω από το γυναικείο κίνημα είχε επιπτώσεις και στην πρακτική που ακολούθησε το SDF σχετικά με την πολιτικοποίηση των γυναικών.

Κατ' αρχή διατήρησε τα στερεότυπα γύρω από το γυναικείο φύλο και μεταξύ αυτών ότι οι γυναίκες είναι συντηρητικές. Σημειώνουμε ότι ως προς το θέμα αυτό δεν υπήρχε συμφωνία μέσα στο κόμμα αν αυτό οφείλεται στη φύση των γυναικών ή στην κοινωνικοποίησή τους. Οι γυναίκες θεωρήθηκαν σαν κίνδυνο για τον σοσιαλισμό, λόγω της συντηρητικής επίδρασής τους μέσα στην οικογένεια.

Έτσι για να πεισθούν οι γυναίκες για το σοσιαλισμό θα έπρεπε να πεισθούν ότι θα

τους πρόσφερε τη δυνατότητα να μπορούν ν' αγοράσουν ωραία πράγματα και να κάνουν το σπίτι τους πιό ωραίο. Οι γυναίκες, πίστευε το κόμμα, μπορούσαν να προσελκυσθούν στο σοσιαλισμό μόνο μέσα από συγκεκριμένες που θ' αφορούσαν τη μόδα ή μέσα από χορούς και τσάγια.

Αλλά και προκειμένου να προσελκύσει τις γυναίκες να γίνουν μέλη του κόμματος το SDF ακολούθησε στρατηγική που δεν ελάμβανε υπόψη τις ειδικές ανάγκες των γυναικών και τα πρακτικά εμπόδια που δεν άφηναν πολλές γυναίκες να συμμετέχουν στην πολιτική.

Η στρατηγική αυτή αφορούσε πρόσβαση σε δημόσιες συζητήσεις, πορείες, καμπάνιες κλπ.

Έτσι πολύ περιορισμένος αριθμός γυναικών μπόρεσε να γίνει μέλος του κόμματος και να επηρεάσει την θεωρητική επεξεργασία του γυναικείου ζητήματος.

Η οπτική αυτή γύρω από το γυναικείο κίνημα επέβαλε την ιδέα ότι ήταν οι γυναίκες το πρόβλημα παρά ο σοσιαλισμός και το μοντέλο πολιτικοποίησης που ακολουθούσε.

Έτσι βλέπουμε ότι το γυναικείο ζήτημα, ο τρόπος δηλ. με τον οποίο το μοντέλο αυτό ανέλυσε θεωρητικά την κατώτερη θέση των γυναικών, περιθωριοποίησε τις γυναίκες γιατί ενώ παραδέχεται την ύπαρξη του, το εξαφανίζει μέσα στο ευρύτερο ταξικό πλαίσιο.

Βιβλιογραφία

Tessa ten Tusscher: "Patriarchy, capitalism and the New Right in "Feminism and Political Theory". SAGE Publications, London, 1986.

Georgina Waylen: "Women and neoliberalism in "Feminism and Political Theory".

Lynne Segal: "The heat in the kitchen in "The politics of Thatcherism", edit. by Stuart Hall and Martin Jacques, Lawrence and Wishart, London, 1983.

Jean Gardiner: "Women, recession and the Tories in "The Politics of Thatcherism".

Bob Rowthorn: "The past strikes back in "The Politics of Thatcherism".

Karen Hunt: "Crossing the river in "Feminism and Political Theory".